

CAPS D'ASE

Lavandula stoechas L.

[1753, Sp. Pl. : 573] $2n = 30$

(← varietat de jardí)

NOMS POPULARS

- Alemany:** Schopf-lavendel/Französischer lavendel / Ährenförmiger lavendel
Anglès: French lavender/Butterfly lavender / Fringed lavender / Italian lavender / Spanish lavender / Topped lavender / Wild lavender
Àrab: ضمير مكور / حلال
Basc/Euskera: esplicamina, esplika-miña, esplikamin, izpiliku min, izpiliku-mina.
Berber: ⵍⴰⵎⴰⵏⴰⵏ / Khzemt
Castellà: Cantueso/Azaya / Cantahueso / Cantuerca / Cantueso morisco / Estecados / Tomillo borriquero/ Alucema, astecados, azaya, aztecados, cantagüeso, cantahueso, cantigüeso, cantihueso, cantrojo, cantrueso, cantuerca, cantueso arábigo, cantueso basto, cantueso de zarzuela, cantueso fino, cantueso montés, cantueso morisco, cantueso real de España, estecados, esticados, flor del Corpus, flor del Señor, galanita, hierba de San Juan, hierba sabia, lavanda, nazareno de Jesús, rabo, romero cantudo, romero cantuoso, romero de Señor, te de moro, tomillo, tomillo basto, tomillo borriquero, tomillo burrero, tomillo cantimpalo, tomillo cantueso, tomillo cantueso caballar, tomillo cantuoso, tomillo de cantueso, tomillo del Señor
Català: Caps d'ase/ Timosa / Tomaní / Tomanyí/ Cabeçuda/ Bofarull/ Bafarull/ Ramanill mascle/ Toamní/ Te moro/
Danès: Sommerfugle-lavendel/Vælsk lavendel
Finlandès: Tupsupäälaventeli
Francès: Lavande stéchade/Lavande / Lavande à toupet / Lavande des îles d'Hyères / Lavande papillon
Gal·lès: Lafant
Gallec: cantoxiña, cantroxiño, cantruexo, arcanha, arcâ, arzaia, arzaya, arzaya brava, azaia, azaya, azayan, cantaojo, cantigüeso, cantraxo, cantroxina, cantroxiña, cantroxo, cantueso, cantueso hembra, cantueso macho, controxo, esprego, lavanda, rasmonino, rasmono, romaniz, rosmaniño, rosmano, rosmaní, rosmarinho
Grec: Αγριολεβαντα / Αγριολεβάντα / Καλιγερικόχορτο / Καραμπαχι / Λαβαντούλα η στοιχάς / Λαβαντούλα η στοϊχάς / Λαμπρή / Λεβάντα / Λεβάντα άγρια / Λεβάντα η στοιχάς / Λεβαντούλα / Μαυροκέφαλο / Μυροφόρα / Χαμολίβανο
Hebreu: אַזבִּיבִּין דגול
Holandès. Franse lavendel/Kuiflavendel / Stechas lavendel / Stechas soort
Hongarès: Füzéres lewendula/Bóbitás lewendula / Spanyol lewendula
Italià: Lavanda selvatica/ Lavanda di monte / Steca / Stecaole / Stigadosso
Japonès: フレンチ・ラベンダー / ラベンダー・ストエカス
Noruec: Fransk lavendel
Persa/Farsi: اسطوخودوس فرانسوی
Portuguès: Rosmaninho, arcanha, arcâ, arzaya, cabeçuda, cantroxiña, cantroxiño, cantroxoxo, cantruexo, rasmonino, rasmono, rosmano, rosmarinho, tomelo.
Rus: Лаванда стэхадская
Suec. Skärmlavendel
Turc: Karabaş otu
Xinès: 西班牙薰衣草

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Dins la família de les Labiades, el gènere *Lavandula* (amb unes 40 espècies) es distingeix per la corol·la netament bilabiada, sense gepa dorsal, pels 4 estams didínams, introrsos, i calze amb 13-15 nervis i 5 dents desiguals no espinosos, amb la dent central del llavi superior acabant-se en un apèndix el·líptic com una caputxa; i tub de la corol·la (blava) sobresortint molt del calze. I dins els espígols (gènere *Lavandula*), els Caps d'Ase (*L.*

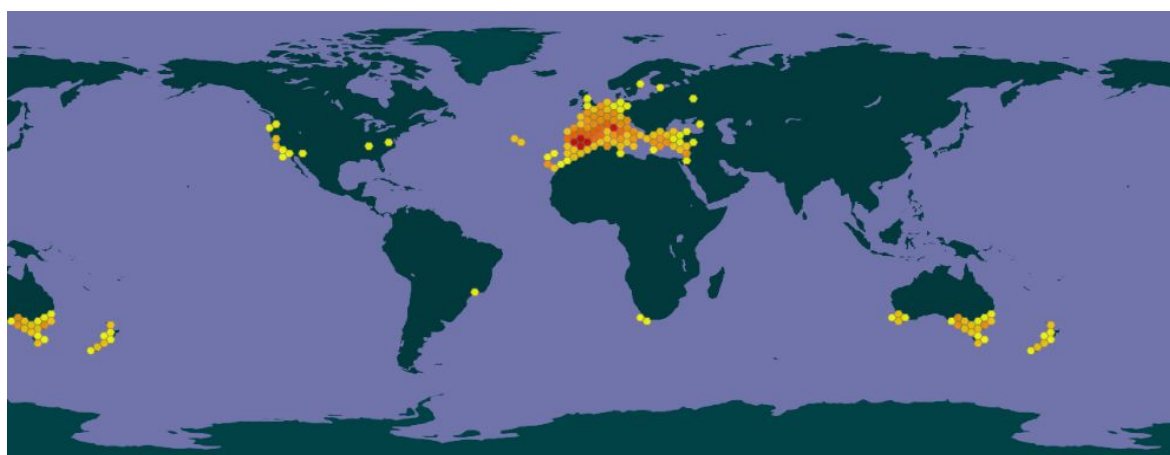
stoechas) es distingeix per tenir les fulles enteres, la inflorescència compacta, amb un plomall de bràctees de color al cim, de 3.5-8 mm; i amb el peduncle de com a molt el doble de llarg que l'alçària de la inflorescència.

Lavandula stoechas fa mates molt oloroses, denses, de 20-150 cm. Les tiges joves són tomentoses amb pèls curts blanquinosos. Hi ha fulles axil·lars de 6-37 × 1.5-4 mm, amplament linears, amb marges revoluts, amb nervadura reticulada, de marges enters. Les fulles hivernants fan 6-10 × 1-1.5 mm i es disposen en fascicles denses, imbricades, i són blanquinoses, tomentoses amb pèls menuts compostos i amb glàndules esfèriques groguenques, especialment al revers. La inflorescència fa 1.5-5 × 0.8-1.9 cm i està formada per 9-16 verticil·lastres amb 6-14 flors cadascun, de secció quadrangular o arrodonida. Les bràctees fan 4-8 × 4.5-10 mm i són amplament el·líptiques, acuminades, reticulades, de dors glabre i revers llanós i són de color roig més o menys violeta. Les bràctees superiors fan 8-36 × 2-10 mm i n'hi ha 2-8 per plomall i són més estretes (el·líptiques-lanceolades), amb el nervi central molt marcat i són de color blau-violeta. El calze fa 6-8 mm i té 4 dents agudes amb marge que pot ser molt pilós, blanquinós, amb una dent de 1.5-2 mm, apendiculada. Corol·la de 4.5-5 mm, de color blau-violeta, més fosc a la part superior. Tub, en canvi, descolorit. Lòbuls de 1.5 mm, essent els 2 superiors una mica majors que els 3 inferiors. Gola pilosa. Anteres molt poc exsertes. Núcules de 1.6-1.8 × 1.1-1.3 mm, el·lipsoïdes, subtrígones, més o menys aplanades (amb una cara convexa), llises, brillants, papil·loses, o no, en un àpex; de color castany.

NOTA: *Lavandula pedunculata* s'assembla i havia estat considerada subespècie o varietat de *L. stoechas*. La longitud del peduncle, però, és més del doble que la de la inflorescència. Es troba a la península hispànica a força zones llevat de al NE. I de la mateixa *Lavandula stoechas* se n'ha descrit la subespècie *luisieri*, de fulles de mida heterogènia, essent les axil·lars majors, lanceolades, i el peduncle una mica més llarg només que l'espiga. Es fa al quadrant SW de la península hispànica.

MALURES: *Botrytis cinerea*, *Epicoccum sorghinum*, *Phytophthora pelgrandis*, virus en mosaic de l'alfals

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Lavandula stoechas al món, segons GBIF

Es fa a brolles d'indrets secs molt assolellats, a terra baixa i a muntanya mitjana, preferentment, però no exclusiva, sobre terreny silícic. Es pot hibridar o aproximar a *Lavandula pedunculata* per formar *L. × sennenii* (per exemple, vora el Coll de la Mola, Rojals, Serra de Prades). A Catalunya *Lavandula stoechas* es troba al litoral i prelitoral, al NW de Tarragona i entre el Garraf, el Bages, Osona i l'Empordà. També a les muntanyes del Sud d'Andorra i a la Garrotxa fins alguns indrets del Ripollès. A la península es troba vora el litoral excepte al Nord i és més abundant a l'interior al quadrant SW. Poden acompanyar-la:

Brachypodium retusum
Calicotome spinosa
Calluna vulgaris
Cistus monspeliensis
Cistus salviifolius

Cistus salviifolius
Dorycnium pentaphyllum
Erica arborea
Hyparrhenia hirta
Pleurochaete squarrosa

Sarothamnus catalaunicus
Spartium junceum
Thymus vulgaris
Ulex parviflorus

Al món, es fa a Europa occidental i Nord de la conca mediterrània, i, introduïda, a Amèrica del Nord, Sud d' Austràlia i Nova Zelanda.

ESOTERISME

S'havia emprat en rituals per atraure l'amor, o de purificació, i per conjurar tempestes o prevenir que caiguin llamps a la casa. Segons la medicina ayurvèdica la planta és comparable a una escombra per al cervell, ja que el purifica.

PROPIETATS MEDICINALS

- anorèxics (UE posats sobre l'orella)
- antiasmàtics
- antiespasmòdics
- antihelmíntic
- antiinflamatoris
- antisèptics
- aperitius UI
- carminatius
- cicatritzants
- cosmètics
- digestius
- larvicida OE
- mucolítics
- protectors hepàtics i renals
- relaxants musculars
- sedants
- vulneraris

USOS MEDICINALS

- Alzheimer
- artritis OE UE
- asma (bafs)
- boira mental
- bronquitis crònica OE
- càncer: estómac, melanoma, mama
- cansament
- carn-esqueixats OE
- catarro OE
- cerumen a l'oïda OE
- contusions
- convalescència després d'infeccions
- convulsions
- cor nerviós
- cremades
- cruiximent OE UE
- cucs intestinals
- diabetis
- diarrea
- èczemes (OE UE)
- dolors del part
- espasmes
- estomatitis
- faringitis
- febre
- ferides OE
- *Fusarium oxysporum* OE
- gasos digestius
- gastritis
- grip (bafs)
- hemorroides
- hipertensió
- indigestions
- insomni
- *Klebsiella pneumoniae* OE
- mal de cap (bafs)
- mal de coll
- mal de queixal
- mareig
- migranyes
- mossegades
- nàusees
- nerviosisme
- otitis OE
- Parkinson
- pèrdua de l'olfacte
- *Pseudomonas aeruginosa* OE
- refredat (UE bafs)
- reuma OE UE
- *Rhizoctonia solani* OE

- *Salmonella typhimurinum* OE
- síndrome metabòlica
- sinusitis (bafs)
- *Staphylococcus aureus* OE FLO
- talls
- tos
- úlcers d'estómac
- varius

ALTRES USOS

Posats en bossetes dins els armaris en foragita les arnes. L'oli essencial s'empra en cosmètica per a fer sabons, perfums, cremes de massatge, etc. Les tiges es poden cremar com a barretes d'encens. L'OE combat els curculiònids.

PRINCIPIS ACTIUS DE LAVANDULA STOECHAS

- àcid 18-hidroxi-27-nor-olean-12,14-dièn-30-al-28-oic REL
- àcid 3 beta-hidroxi-1-oxo-olean-12-èn-30-al-28-oic REL
- àcid rosmarínic
- apigenina
- apigenina-7-O-glucòsid
- fencona (= biciclo[2.2.1]heptan-2-ona, 1,3,3-trimetil-, (1R)-)
- luteolina-7-O-glucòsid
- metil-èster de l'àcid cafeic
- metil-èster de l'àcid p-cumàric
- stoechanona A (= 9,10-dihidroxi-8-iso-propil-1,5-dimetil-triciclo[4.4.0.02.7]dec-4-èn-3-ona)
- stoechanona B (= 9-O-acetil- 9,10-dihidroxi-8-iso-propil-1,5-dimetil-triciclo[4.4.0.02.7]dec-4-èn-3-ona)

OLI ESSENCIAL DE LAVANDULA STOECHAS

La ssp. **stoechas** pot contenir:

• 1-(benzoxi)-propà	• alfa-thujè
• 1-octè-3-ol	• apopinè
• 1,8-cineol 4- 15.5%	• beta-cadinè
• 2-(2'-propan-2'-ol)-5-metil-5-vinil-tetrahidro-furà	• beta-cariofil·lè
• 2-(p-tolil)-propanol	• beta-fel·landrè
• 2,2,3-trimetil-3-ciclopentèn-1-acetaladheid	• beta-mirtenal 3%
• 2,3-epoxi-pinà	• beta-pinè 3%
• 2,4-dimetil-2,7-octadiè	• beta-terpineol 2.5%
• 2,6,6-trimetil-1-ciclohexè-1-carboxaldehyd 3%	• borneol 0.5%
• 2,8-p-menta-dièn-1-ol	• bornil-acetat 0.5%
• 3,6,6-trimetil-biciclo[3.1.0]hex-2-èn-2-carbaldehyd 1%	• cadidè 2.5%
• alfa-citral	• calamenè 1.5%
• alfa-copaè	• camfè 0.5%
• alfa-copaè-9-ona 1%	• càmfora 6- 48%
• alfa-humulè	• cariofil·lè-òxid
• alfa-llimonè 1.5%	• carvacrol 0.5%
• alfa-murolè	• carvona
• alfa-pinè 1-6%	• cis-carvacrol
• alfa-terpinè	• cis-iso-piperitona
• alfa-terpineol 0.5%	• cis-thujan-4-ol
	• cis-verbenol
	• cis-verbenol I 0.5%
	• cis-vebrenol II 3.5%
	• copaborneol 2.5%

- crisantenona
- cumòin-aldehid
- dehidro-p-cimè
- delta-3-carè 0.5%
- espatulenol 0.5%
- eucaliptol 4%
- fençhil-acetat
- fençhol 3%
- fençhona 30-**42%**
- gamma-terpinè 0.5%
- globulol 1.5%
- iso-llimonè
- iso-pulegol 0.5%
- iso-terpinolè
- ledol 2%
- mentol **18%**
- mentona **12.5%**
- mircè
- mirtenal-acetat **9.5%**
- **mirtenil-propionat 1.5%**
- mirtenol 4.5%
- mustakona 2%
- nerolidol
- p-cimè 1.5%
- p-cimèn-8-ol 2.5%
- p-menta-1,5-dièn-8-ol
- p-menta-1,7-dièn-8-ol 0.5%
- p-menta-1(7),8(10)-dièn-9-ol 0.5%
- p-mentèn-(1,7)-ol-8 0.5%
- pinocarvil-acetat **10%**
- piperitona
- pulegona **40.5%**
- sabinè
- terpineol
- tetral-hidro-spirol 1%
- timol
- trans-3-pinanona
- trans-caran-3-ol
- trans-carveol 2%
- trans-dihidro-carvona 1%
- trans-p-2,8-menta-dièn-1-ol
- trans-pino-carvol 0.5%
- verbenè
- viridiflorol 4%

NOTA: L'OE de la ssp. ***luisieri*** (de la meitat Sud de l'Oest de la península) es caracteritza per contenir: trans-alfa-necrodil-acetat; trans-necrodol.